

Erdőtelepítések Bács-Kiskun megyében az 1976-tól 2004-ig terjedő időszakban

Bács-Kiskun mellett, hogy 8369 négyzetkilométeres területével az ország legnagyobb megyéje, a magyarországi erdőtelepítések egyik legfontosabb múltbéli és várhatóan jövőbeni helyszíne is. Az erdőtelepítési és fásítási tevékenység már igen korán, a XVIII. század folyamán megindult a megye területén, elsősorban a homokterületek befásítása kapcsán. A jobbára egyéni kezdeményezések eredményeként elvégzett erdősítések a két világháború között az Alföldfásítási program keretében központilag kezdeményezett és szervezett tervezési és telepítési tevékenység váltotta fel, majd a II. világháborút követő évek nagy volumenű erdőtelepítéseiben is komoly szerephez jutott a Duna-Tisza közti homokhát és ezzel együtt Bács-Kiskun megye. A terület jelentőségét jelzi, hogy az első Alföldi Erdőtelepítési Kirendeltséget Kecskeméten szervezték meg.

A Duna-Tisza közén a folyók, majd a szél munkája nyomán kialakult természetes felszín a művelésbe vonás következtében nagy területen elvesztette eredeti formavilágát, a folyamszabályozások eredményeképpen pedig a termőhelyek jelentős szárazodása következett be. Hatalmas területeken szűnt meg a talajvíz jótékony hatása, ennek következtében már a XIX. században problémaként említették a homoki tölgyesek pusztulását. A gyenge szántók és legelők mellett nagy területet borított futóhomok, ennek megkötésében kiemelkedő szerepe volt az erdőtelepítéseknek és fásításoknak. A szélsőséges termőhelyi viszonyok között az alkalmazható fafajok száma meglehetősen szerény, természetközeli, tisztán

őshonos fafajokból álló produktív állományok kialakítására pedig kevés lehetőség adódik. A táj erdősítyepp klímája eleve nem kedvez zárt erdők kialakulásának, így az erdősítések kapcsán az idegenhonos fafajok, mint a fekete fenyő vagy az akác létjogosultsága nehezen kérdőjelezhető meg.

Az 1976-tól 2004-ig terjedő időszak folyamán Bács-Kiskun megye területén több mint 45 000 hektár erdőtelepítést végeztek, ami az országos teljesítés közel egyötöde. Ezzel a megye erdősültsége 12,8-ról 18,2 százalékra emelkedett, ami már az országos átlagot közelíti. Összevetve ezt azzal, hogy a megye az ország területének csupán 9 százalékát foglalja el, látható a térség kiemelkedő jelentősége az erdőtelepítések terén. A közel harminc év folyamán Bács-Kiskun megyében folyt erdőtelepítési tevékenységet két időszakra bontva érdemes vizsgálni, elsősorban a tulajdon- és birtokviszonyok alakulása miatt. Az első szakasz 1976-tól 1993-ig terjed, ennek végére zárult le a rendszerváltást követő jelentős birtokviszony-átrendeződés. Az ezt követő második szakasz az 1994-től napjainkig eltelt tíz évet öleli fel.

Az első időszakban a területek száz százalékban társadalmi tulajdonban voltak, az erdőtelepítési tevékenységet négy gazdasági szektorra bontva elemeztem. Ezek közül három, a KEFAG, a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok telepítési és fásítási tevékenysége jelentős. Az erdők fajajösszetétele, eredményességi mutatói az egyes szektorok rendelkezésére álló erdősíthető területek termőhelyi viszonyainak meg-

felelően alakultak. A leggyengébb termőhelyekkel a KEFAG rendelkezett, az ezeken létesített erdők jó részét gazdasági rendeltetésűvé nyilvánították, ennek ellenére többségük a mai szemlélet szerint már véderdőnek minősül. Jobb termőhelyi viszonyok közt gazdálkodtak a termelőszövetkezetek, és elsősorban gyenge szántóikon erdősítettek az állami gazdaságok. Mindez az első kivitelek fajaj-összetételében is megmutatkozik. (1. táblázat)

Ha az eredményességi mutatók oldaláról vizsgáljuk meg a kérdést, azt látjuk, hogy míg a KEFAG erdőtelepítéseinél az egy hektár befejezett erdősítésre fordított munka 1,8 hektár, az átlagos átfutási idő pedig 5,5 év, addig ugyanez a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok esetében 1,3 hektár és átlagosan 4 év. Az egyes szektorok jelentőségének jellemzésére az 1976 és 1993 között beültetett terület nagyságát az egyes szektorok által 1992-ben kezelt erdőterülethez viszonyítottam. A mutatószám az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek kiemelkedő jelentőségét mutatja, előbbinél 41,3, utóbbinál 37,2, a KEFAG és az egyéb állami szektor esetében csupán 9,0.

A rendszerváltást követően a kárpótlás és a vagyonnevesítés során elsősorban a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok területei kerültek magánkézbe, emellett az utóbbi tíz évben az állami szektor – beleértve a KEFAG Rt.-t is – közvetlen erdőtelepítési és fásítási tevékenysége elenyészővé, a magánszektor pedig szinte az egyedüli telepítővé vált.

A magántulajdonosok erdőtelepítési tevékenységére erős befolyásoló hatással vannak a piaci viszonyok, az egyes földhasznosítási formák jövedelmezőségi viszonyai, ezen keresztül pedig az állami támogatások mértéke. A magánszektor elmúlt tíz évben folytatott erdőtelepítési tevékenységének köszönhetően a megyében mintegy 17600 hektár új erdő létesült, melyek fajajmegoszlását a 2. táblázat mutatja.

1. táblázat. Erdőtelepítések Bács-Kiskun megyében 1976-1993 között. Forrás: ÁESZ éves mérlegbeszámolók

Szektor	Fafaj	Tölgyek	A	HNY	NNY	EF	FF	*	**
KEFAG	ha	127	552	619	22	1776	3895	1,8	5,5
	%	2	8	9	0	25	56		
TSZ-ek	ha	79	3125	2602	1586	2489	5714	1,3	4,0
	%	1	20	17	10	16	37		
Állami gazdaságok	ha	57	633	1054	1226	310	1155	1,3	4,0
	%	1	14	24	28	7	26		
Egyéb állami	ha	133	29	293	293	26	45	1,5	3,7
	%	16	4	36	36	3	5		
Összesen	ha	395	4338	4568	3127	4601	10 808	-	-
	%	1	16	16	11	17	39		

* 1 ha erdőtelepítés befejezésére fordított munka (ha)

** az erdőtelepítések átlagos átfutási ideje (év)

2. táblázat. Erdőtelepítések Bács-Kiskun megyében 1994-2004 között a magánszektorban
 Forrás: ÁESZ éves mérlegbeszámolók

Szektor	Fafaj	Tölgyek	A	HNY	NNY	EF	FF	*	**
Magán	ha	711	7771	4928	2796	22	1361	1,1	3,6
	%	4	44	28	16	0	8		

* 1 ha erdőtelepítés befejezésére fordított munka (ha)

** az erdőtelepítések átlagos átfutási ideje (év)

Érdemes megfigyelni az akác kiemelkedő részarányát. Az eredményességi mutatók igen kedvezőek, az egy hektár befejezett erdősítésre fordított munka csupán 1,1 hektár, míg az átfutási idő átlagosan 3,6 év, amely egyrészt a fafajösszetétel következménye, másrészt a tulajdonosi érdekelttség ösztönző hatása is jól lemérhető.

Ha a két vizsgált időszakot szemügyre vesszük, jól láthatóak a választott fafajok arányaiban bekövetkezett változások. Ez

egyrészt termőhelyi, másrészt fafajpolitikai okokra vezethető vissza, gondolok itt arra, hogy az utóbbi tíz évben mennyivel jobb termőhelyek kerültek erdősítésre, mint az azt megelőző időszakban, illetve a fenyvesítési program lecsengésére, a fenyők egészségügyi problémáira, minek következtében a lombos fajok váltak uralkodóvá, közülük is az akác szerepe erősödött fel jelentősen.

A Bács-Kiskun megyében végzett erdőtelepítések múltjának elemzése sok

tanulást szolgáltat a jelen számára. Mivel a megye várhatóan a jövőben is az erdőtelepítések egyik központi helyszíne lesz, nagyon fontos, hogy a megszerzett tapasztalatok segítségével a jövőben

mind a gazdálkodói, mind a társadalmi érdekeknek megfelelő erdők szülessenek, díszére a Duna-Tisza közének és Bács-Kiskun megyének. A hosszú távú erdőtelepítési tervek megvalósítása szempontjából ezért kiemelkedő jelentőségű a dotációs rendszer működése, kellő motíváló ereje. Az európai uniós társfinanszírozás és a mezőgazdasági területek erdősítése kapcsán új lendületet vehetnek az erdőtelepítések.

Szabó Gábor

Hintón járó szerelem!

Az 1940-es évek vége felé jártunk. Megviselt hadifoglyok kerültek haza a messze keletről és láthattak munkához szeretteik környezetében.

Lalík Józsi bácsi is hazakerült és munkáját is folytathatta, az erdészet parádés fogatát vehette át és azt hajthatta, úgy mint volt a nagy világégés előtti időkben is. A helyi erdészet élére fiatal erdőmérnök került Emri János személyében. Én ekkor még csak a kis iskolatáskát kezdtem viselni és koptattam az iskolapadot Nellike összevont 8 osztályos tantermében. Az Újheli vidékéről származó fiatal mérnök még a harmincon innen volt. Nekünk mérnök úr volt. A felesége Erzsike pedig a nagyságos asszony. A fiatal mérnök jól megtermett, ízig-vérig talpraesett igazi magyar volt a javából. A fiatal párt két kislánnyal áldotta meg a teremtő. A környezetbe való beilleszkedés úgy gondolom, könnyen ment. A mérnököt vitte a hintó hegynek fel és völgynek le. A szolgálati portán sertések nevelkedtek, a jászol mellett pedig fejöstehén kérődzött. Az állatok ellátása a fiatal feleség feladata volt. Teltek az évek és én is erősödtem. A jó anyám elküldött a közeli erdőbe, hogy hozzak egy hát rőzse gallyfát a kemencébe, mert holnapra kenyérsütés van tervezve. A falu alatti gyalogútra hordott véggel a mérnök illetmény kaszáló területe. Amikor kibújtam az árokoldalon vezető gyalogúton a rőzsével, akkor vettem észre, hogy a mérnök úr a közelben kaszálja a réti szénát. A félelemtől lehasaltam, nehogy

a mérnök elfogjon a fával. De a kaszás derék ember, kutyája észrevett és engem ugatni kezdett. A mérnök úr bízatta a marci kutyáját, hogy fogd, fogd. Pár perc múlva a mérnök úr is lejött a kutyaugatás helyszínére, és engem rőzsétől együtt kihúzott a nagy lósoska és medvetalpűfű alól. A félelmem nagy volt, de a mérnök megnyugtatót és elengedett a rőzsével együtt.

Talán itt kezdődött az ismeretségünk, és amikor már lekerült az iskolatáska, elkapott a mérnök úr és megbízott, hogy ma délután én fogom hajtani a hintós fogatot, mert a Lalík Józsi bácsinak más sürgős teendője jött közbe. A fogat a kora délutáni órára el volt készítve. A sárga lipicai körmei olajjal le voltak kezelve, a lovak farka szépen felkötve. A rézkulcsos lószerszám pedig a lovakon díszelgett.

Majd a mérnök úr felpattant a hátsó bokra, és máris indulhatott a parádés fogat, miközben a hajtás tudományát kellett elsajátítani, az útirányt pedig közben megkaptam. Amikor már a lovak patája a hármas főútvonalon az aszfaltot kopogtatta, ugyancsak meghanyagott a nyári nap a Bükk hegység irányában. Majd nemsokára a célállomáshoz értünk, és én a lovakkal együtt leparkoltam. Az abrakos a lovak fejére került, a mérnök úr pedig igyekezett a dolgát elintézni és elsietett a hintó üléséről.

Jó kétórás várakozás után érkezett meg a fiatal mérnök, és az est setétjében másodmagával foglalt helyet a

hintó hátsó részében. Az indulási parancs is elhangzott, és a hintó lassan gördült az esti homályban, nehogy a vendég utas megzakkanjon. Közben csak az utat és a lovakat figyelhettem, nehogy valami baj essék. Majd a harmadik faluhoz érve hangzott el az utasítás, hogy a fogat megáll. A leszálló vendég utas meglegedett köszönése halkán hallatszott a nyári éjszakában. Miközben a selyem alj és a kézitáska finom súrlódásának zaja, a lakkcipő kopogása lassan elcsendesedett a csillagos éjszakában. Itt cseréltünk helyet a mérnök úrral és ő ült előre, én pedig hátra. Az addigi lassú menetből pedig hosszú vágta lett és máris hazaértünk. Útközben a fiatal mérnök halkán dalolgatta, hogy:

„Utca, utca, köves utca, mocsolyási utca
 Ha még egyszer végigmegyek rajta,
 Nótát ver a csizmám sarka.”

Amikor már én is erdész lettem, Emri János rég elkerült Mocsolyásról, de hacsak tehetné, még sokszor visszalátogatott Mocsolyásra. Mind a mocsolyási, mint a borsodgeszti pincékben százszor is eldaloltuk a mocsolyási köves utcát.

Majd jött a szomorú hír, hogy Emri János erdőmérnök az Újheli temetőben örök nyughelyén megpihent.

Én csak hosszú idő után jutottam el eme temetőkertbe, ahol felkerestem Emri János síremlékének helyét és röhögtem a kegyeletem.

Emri János nyugodj békében!

Erdész üdvözlettel:

id. Csizmadia Sándor